

*Uzaktakilerdir, komşunuza sevginizin
bedelini ödeyenler.**

*Bütün uygarlıklar arasında en yaratıcı, en fetihçi, en kibirli
ve hiç şüphesiz en eli kanlı olanı Hristiyan Batı'dır.***

* Friedrich Nietzsche, *Thus Spoke Zarathustra*, Londra: Penguin, 1961, 87 [Türkçesi: *Böyle Söyledi Zerdüş*, çev. Mustafa Tüzel, İstanbul: İş Kültür, 2003].

** Michel Foucault, *Security, Territory, Population*, New York: Palgrave Macmillan, 2007, 130 [Türkçesi: *Güvenlik, Toprak, Nüfus*, çev. Ferhat Taylan, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2013].

BİYOPOLİTİKA ve YÖNETİMSELLİK

Michel Foucault bize iktidarın her yerde olduğunu öğretti (bkz. Kelly, 2008). Yayımlanmış analizleri, daha önce el değmediğini düşündüğü iktidar ilişkilerini hedef almıştı; bir bakıma, iktidara ilişkin devlet merkezli hâkim anlayışa meydan okuyordu. Bununla birlikte, 1970’lerin sonuna doğru verdiği –ve son dönemlerde daha geniş kitlelerle buluşan– derslerinde, önce “biyo-iktidar”, sonra da “yönetimsellik” kavramını geliştirerek devlet iktidarını analiz etmeye yönelmişti.¹

19

Yine de Foucault’nun vurgusu neredeyse tümüyle iç politika üzerinedir: Düşünürün devletler ya da hükümetler arasında süregiden iktidar ilişkileri üzerine hiçbir ciddi çalışma girişimi yoktur.² Bu boşluktan Foucault’nun düşüncesini uluslararası düzeye uygulayan bir literatür doğmuştur. Bunlar arasında belki de en ünlü çalışmanın sahibi olan Michael Hardt ve Antonio Negri, düşünürün biyoiktidar kavramının, aslında dünya çapında –İmparatorluk adını verdikleri– yeni bir “ağ ikti-

¹ Foucault *Security, Territory, Population* başlıklı kitabında yaptığının tam da bu olduğunu dile getirir, s. 118.

² Foucault’nun uluslararası politikayla ilgili düşüncelerinin detaylı bir şekilde ele alındığı bir yazı için bkz. Vivienne Jabri, “Michel Foucault’s Analysis of War”, *International Political Sociology*, 1, 2007, 67-81.

darı”nın oluşmakta olduğunu ileri sürmek için kullanılabileceği iddiasını taşırlar (Hardt ve Negri, 2000: xiv). Hardt ve Negri, “biyopolitika” ile “biyoiktidar” kavramlarını Foucault’nun kullandığı anlamda kullanıyormuş gibi görünseler de, kullanım biçimlerinde ortak hiçbir şey yoktur.³ Sıkça yinlendiği üzere, Hardt ve Negri “biyoiktidar” ve “biyopolitika” kavramlarını karşı kutuplar olarak (Hardt ve Negri, 2004) tanımlarken; Foucault iki terimi (bundan böyle benim de yapacağım gibi) birbirinin yerine geçecek şekilde kullanır.⁴

Ne var ki aynı zamanda, açık biçimde uluslararası siyaseti başka bir Foucaultcu tarzla ele alan ve gitgide büyüyen bir literatür daha var ve bu literatürün uluslararası ilişkilere yönelik yaklaşımında Foucault’nun biyoiktidar/biyopolitika kavramından ziyade öncelikli olarak düşünürün yönetimsellik kavramı kullanılmaktadır. Söz konusu literatür içerisinde “küresel yönetimsellik” diye bir şeyin olduğunu iddia edenlerin yanı sıra bir de bu iddiaya eleştirel yaklaşanlar bulunmaktadır. İlk ekol, küresel ölçekte olduğu varsayılan bir “yönetimsellik” çağı içerisinde olduğumuzu ileri sürer. Gel gör ki, ikinci öbekteki isimler –tıpkı benim de yapacağım gibi– bu yaklaşımı eleştirir. Yönetimsellik perspekti-

³ Bkz. Paul Rabinow ve Nikolas Rose, “Biopower Today”, *BioSocieties*, 1:2, 2006, 197.

⁴ Foucault, *Society Must Be Defended*, 243 [Türkçesi: *Toplumunu Savunmak Gerekir*, çev. Şehsuvar Aktaş, İstanbul: Yapı Kredi, 2006].

finden söz alan Mitchell Dean, son dönemlerde ulus devletin çağdaş “küreselleşme” çağı içerisindeki temel öneminden bir şey kaybetmediğini ileri sürmektedir – aslına bakılırsa bu durumun günümüzde herkes için ayan beyan ortada olduğu söylenebilir (Dean, 2007). Jan Selby ise Foucault’nun iç politikaya ilişkin incelemesini uluslararası düzeye taşımanın, –aslında ortada olmayan– küresel bir yönetimsellikten, küresel bir biyopolitikadan söz etmenin, uluslararası alana ilişkin Foucaultcu yaklaşımlar geliştirmenin basit bir “ölçek büyütme” hatası olduğunu öne sürmektedir (Selby, 2007).

Bu yaklaşımların ikisini de ele alacağım. “Küresel yönetimsellik” perspektifi, Foucault tarafından ortaya konduğu haliyle “yönetimsellik” teriminin taşıdığı muğlaklıklardan ötürü dört başı mamur bir çerçeveye sahip değildir. Foucault, terimi bazen düşüncelerle pratikler arasındaki kavuşma, “yönetimsel bir ussallık” anlamında kullanırken, bazen de bizatihi yönetim anlamında kullanır; bazen terimi tarihsel olarak daraltılmış bir anlamda kullanırken, bazen de çok daha geniş bir çerçevede kullanarak genel iktidar kavramıyla aynı kefeye koyar.⁵ Bazı yorumcular –örneğin Nancy Fraser– “yönetimsellik” terimini tanımlamada hiçbir sorun yaşa-

⁵ Bkz. Kelly, *The Political Philosophy of Michel Foucault*, 60-61; ayrıca bkz. Wendy Larner ve William Walters, “Introduction: Global governmentality: governing international spaces”, Wendy Larner ve William Walters (ed.), *Global Governmentality* içinde, Londra: Routledge, 2004, 2-3.

madan “küresel yönetimsellik” terimini kullanır; ne var ki, kavramın bütün kullanımlarında bir veya birkaç anlamda Foucault’nun geliştirdiği çerçeveye sadık kalınır.

Fraser, kendi adına, son kertede “yönetimsellik”i geleneksel anlamda yönetimle özdeşleştirir: Ona göre küresel yönetimsellik, ulus devletlerin ötesine geçen küresel bir yönetim katmanının su yüzüne çıkmasıdır; bir küresel yönetim meselesidir. Öte yandan Nicholas J. Kiersey, dünyanın dört bir yanında baskın tek bir ussalık, yani neo-liberalizmin olduğunu iddia ederek küresel yönetimsel ussallığı dar bir anlamda kullanır (Kiersey, 2009). Michael Merlingen ise Foucault’nun ortaya koyduğu kavramı en geniş anlamıyla alıp genel olarak iktidar manasında kullanır ve iktidarın uluslararası düzeyde, uluslararası iktidar ilişkileri ağı içerisinde işlediğini ileri sürer.⁶ Son olarak Michael Dillon ve Julian Reid, “yönetimsellik”i üç aşağı beş yukarı Foucault’nun biyopolitika kavramıyla eşanlamlı kabul ederek, “küresel yönetimsellik” terimini kullanır.

Kiersey ve Merlingen’in bu konudaki savlarının oldukça sınırlı olduğu söylenebilir: Savları, uluslararası düzeyde özellikle olağandışı herhangi bir şeyden

⁶ İlk kullanımın belki de en açık örneği Kiersey’in “Scale, Security, and Political Economy” başlıklı makalesidir. İkincinin bir örneği ise Michael Merlingen’in “Governmentality: Towards a Foucauldian Framework for the Study of NGOs” (*Cooperation and Conflict* 38: 4, 2003: 361-384) başlıklı makalesidir.